

Тежамкор бўлган муҳтожлик кўрмас

05:07 / 14.09.2018 3777

Бугунги жумъа мавъизасида имом-хатибларимиз "Тежамкор бўлган муҳтожлик кўрмас" мавзусида маъруза қиладилар. Бу ҳақда ЎМИ расмий [сайтида хабар берилмоқда.](#)

مېھرلارلا نەممىسى

Хурматли жамоат! Динимизнинг ўзига хос хусусиятларидан бири шуки, инсон ҳаётининг ҳам маънавий, ҳам моддий жиҳатини бир хилда эътиборга олади. Яъни, инсон ҳаётда яшар экан, рухиятини юксалтириши учун ибодат қилишга, моддий эҳтиёжларини қондириш учун эса, иқтисодиёт билан машғул бўлишга муҳтож бўлади. Шариатимиз бу табиий жараёнга тўсқинлик қилмайди, балки тартибга солади ва тўғри йўлни кўрсатади. Аллоҳ таоло шундай марҳамат қилади:

۱۴-ءىآلان نارمع ل آرسوس) بآملا نسحه دل او آيىن دل
۱۵-ءىاعاتم کل دترخل او ماغنال او هم و سنم ل ا ل يخل او هض فل او بـ دل ۱۶-

яъни: “Одамларга аёллар, фарзандлар, уюм-уюм олтин-кумушлар, саман отлар, чорва моллари ва экинларга нисбатан меҳр қўйиш зийнатли қилиб қўйилди. Булар (аслида) дунё ҳаётининг (ўткинчи) матоҳидир. Аллоҳнинг ҳузурида эса (бунданда) чиройли жой

(жаннат) **бордир**" (Оли Имрон сураси, 14-оят).

"Бу неъматларни ким зийнатли қилиб қўйди?" - деган табиий саволга кўпчилик уламолар: "Аллоҳнинг Ўзи бандаларини имтиҳон қилиш учун дунё матоҳларини марғуб ва жозибали қилиб яратган", - деб таъкидлайдилар.

"Иқтисод" арабча "**қасд**" сўзидан олинган бўлиб, "захира қилиш", "тўғри ваadolатли йўл тутиш", "аниқ ҳисоб-китоб билан сарфлаш" деган маънолари бор. "**Қасд**" - исроф ва баҳиллик ўртасидаги йўл ва барча ишда ўртача йўл тутишдир. Истилоҳда эса "**иқтисод**" сўзининг маъноси - молмулк касб қилиш, уни сарфлаш ва кўпайтиришнинг тартиб-қоидалари.

Қуръони каримда бандаларнинг иқтисодий алоқаларига тегишли бир қанча ояллар мавжуд. Масалан, савдо-сотик, ижара, гаров, омонат, орият, мукотаба битимлари, ўлжаларни бўлиш, мерос масалалари, қарз олди-бердилари ва бошқа мавзуларда сўз юритилган. Қуръони каримда шундай дейилган:

...كَلْيَّا نُوْكَيْ لِيْ كَلْمُنْ مَرْأَيْ بَأْلَيْ نَعْلَمْ رَوْسْ لَرْجَلْ رَأْلَيْ رَشْحَلْ آلَيْ (7).

яъни: "...(мол-давлат) **сизлардан бой-бадавлат кишилар ўртасидагина қўлма-қўл бўлиб юраверадиган нарса бўлиб қолмаслиги учун...**" (Ҳашр сураси, 7-оят).

Ушбу қоида Ислом динида иқтисодга оид улкан қоидалардан биридир. Дарҳақиқат, мол-давлат жамиятнинг ҳамма аъзолари орасида айланадиган бўлса, мол бир гуруҳ одамлар қўлига ўтиб, жамиятнинг қолган аъзолари уларга қарам бўлиб қолади. Унда бойлар нимани хоҳласа қилаверадиган, қолганлар эса уларнинг хоҳишларига бўйсунишга мажбур бўладиган ҳолат юзага келади.

Пайғамбаримиз салаллоҳу алайҳи ва саллам иқтисодий фаолият билан шуғулланиб, ўзи, аҳли аёлидан ташқари бева бечора ва етимларга моддий ёрдам берган кишиларни Аллоҳ таолонинг йўлида жон фидо қилганлар, кундузи рўзадор, кечаси ибодат билан бедор бўлганларга тенглаштирдилар:

سَلَامْ رَأْلَيْ وَرَأْنَلْ مُؤْصَيْ لِلْمُؤْصَنْ وَرَأْنَلْ مُؤْصَنْ لِلْمُؤْصَنْ يَعْلَمْ رَأْلَيْ كَلْمُنْ مَرْأَيْ بَأْلَيْ نَعْلَمْ رَأْلَيْ كَلْلَيْ سَلَامْ

(...مَرْأَيْ بَأْلَيْ نَعْلَمْ رَأْلَيْ كَلْلَيْ سَلَامْ).

яъни: “**Бева ва мискинлар учун** (ёрдам бериш мақсадида) **ҳаракат қилувчи киши Аллоҳ йўлида жидду жаҳд қилувчи ёки кундузи рўза тутувчи, кечаси бедор бўлувчи кабидир**” (Имом Термизий ривояти).

Мусулмон кишининг касби, даромад манбаи ҳалол бўлиши – шариатимиз талабидир. Бу ҳақда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам шундай дейилади:

مُكَبْسَكٌ نَمْ مُتْلِكٌ أَمْ بَيْطَانٌ هَوَرٌ مُكَبْسَكٌ نَمْ مُتْلِكٌ أَمْ بَيْطَانٌ هَوَرٌ (شَهْرٌ عَنْ يَذْمَرْتَلَا).

яъни: “**Сиз ейдиган нарсаларнинг энг покизаси - касбингиздан бўлганидир. Фарзандларингиз ҳам касбингиздандир**” (Имом Термизий ривояти).

Ҳадиснинг давомидаги “**Фарзандларингиз ҳам - касбингиздандир**” жумласи **уларнинг моли сизга мубоҳдир, ундан ейишингиз мумкин деган маънода** келган.

Барча мусулмонлар, жумладан тадбиркорлар ҳам, ҳаром луқмадан, шариатимиз ҳаром ҳисоблаган фаолият турлари (алдов, фирибгарлик, қимор, судхўрлик)дан сақланиши лозим. Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи ва саллам марҳамат қилганлар:

رَكَبٍ يَبْأَنَعْ يَوْمَ لَعْنَةً وَبَأْمَمْ لَعْنَةً هَوَرٌ مَأْتَحَبَ يَدْعُ دَسَّاجَةً لِجَنْحَدِيٍّ لِرَقَبٍ يَبْأَنَعْ يَوْمَ لَعْنَةً وَبَأْمَمْ لَعْنَةً هَوَرٌ قِيَدَصْلَا.

яъни: “**Ҳаром билан озиқлантирилган жасад жаннатга кирмайди**” (Имом Абу Яъло ривояти).

Эътиборга молик жиҳати шуки, шариатимиз иқтисодий масалалар ва ўзаро шартномаларда аниқлик, шаффофлик ва омонатдорликни биринчи ўринга қўяди. Жанжалга олиб борувчи, мубҳамлик мавжуд бўлган шартнома ва савдо турларини ҳақиқий, деб ҳисобламайди. Абу Саъид ал-Худрий разияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

يَفْ أَمْ عَارِشَ نَعْ يَلْعَبُ هَلْسَوْلَهُ يَلْعَبُ هَلْلَهُ يَلْصَبُ نَأْنَى تَحْمَاعْ نَأْنَى نُوْطَبُ يَفْ أَمْ عَارِشَ نَعْ يَلْعَبُ هَلْسَوْلَهُ يَلْعَبُ هَلْلَهُ يَلْصَبُ نَأْنَى رَضَعْ يَفْ أَمْ عَرَضَ يَفْ أَمْ عَرَضَ

яъни: “Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳайвонларнинг қорнидаги нарса (ҳомила)ни)токи туғмагунича(ва елиндаги сутни (соғилмагунча) сотиб

олишдан қайтардилар” (Имом Ибн Можа ривояти).

Мұхтарам жамоат! Одатда, турли йұналишларда тадбиркорлик билан шуғулланадиган мусулмонлар шерикчилик қиласылар. Бу ишда ҳам асосий қоида – омонатдорлик ва шерикларнинг бир-бирига хиёнат қиласылғидир. Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи васаллам қудсий ҳадисларида Аллоҳ таолодан ривоят қилиб айтадилар:

اَذِفُ هَبْحَاصَ اَمْهُدَحْ اُنْحَى مَلْ اَمْنِيَّكِيرْشَلْ اُشَلَّاتْ اَنَّا اَسْلَاعَتْ هَلْ اُلْوُقَى
"اَمْ وَنِيَّبْ نَمْ تَجَنَّعْ هَنَّا خْ"

(رَوْيَرُه يَبْأَنْعُمْ كَاحْلِ اِمْ اَمْ لِمْ اَوْ دُوَادْ وُبْ اِمْ اَمْ لِمْ اَوْرَ)

яъни: “**Аллоҳ таоло айтади: “Мен бир-бирига хиёнат қиласылған икки шерикнинг учинчисиман. Агар бири иккинчисига хиёнат қилса, уларнинг ўртасидан чиқаман”** (Имом Абу Довуд ва Имом Ҳоким ривояти).

Шерикларнинг иши юришиб кетса, ҳаммаси жойида бўлади. Иш юришмаганда эса, турли келишмовчиликлар келиб чиқади. Бундай низолар келиб чиқмаслиги учун, ишнинг бошиданоқ ниятни тўғри қилиш лозим бўлади. Акс ҳолда ишлар орқага кетади. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай деганлар:

اَهَفَالْتِإِدِيْرِيْ اَهَدَحْ اُنَّمَّوْنَعْ هَلْ اِنْدَلْ اِنْدَلْ اَوْمَدَحْ اُنَّمَّ
اَفَلْتِإِدِيْرِيْ سَانْدَلْ اِنْدَلْ اَهَدَحْ اُنَّمَّوْنَعْ هَلْ اِنْدَلْ اَوْمَدَحْ اُنَّمَّ

(رَوْيَرُه يَبْأَنْعُمْ كَاحْلِ اِمْ اَمْ لِمْ اَوْرَ)

яъни: “**Ким одамларнинг молини адо қилиш** (қайтариш) **ниятида олса, Аллоҳ ундан адо қиласи** (молни қайтаришига ёрдам беради), **ким одамларнинг молини талофатга учратиш учун олса, Аллоҳ уни талофатга учратади**” (Имом Бухорий ривоят қилган).

Ўзига яраша қийинчиликлар билан топилган мол-мулкни ўз ўрнига сарфламасдан, ноўрин жойларга ишлатиб, исроф қилиш, баъзида ҳатто ҳаром ишларга сарфлаш ачинарли ҳолатдир. Аллоҳ таоло молни сарфлашда ўрта йўлни тутганларни мақтаб шундай дейди:

ةروس) اَمْ اَوْقَلْ دَنِيَّبَ نَالَكَ وَ اُرْتْقَى مَلَ وَ اُفْرُسْتَى مَلَ اُوْقَفْنَ اَذِنِيْذَلَ او
-ةيالا ناقرفلا 67).

яъни: “**Улар эҳсон қилғанларида исроф ҳам, хасислик ҳам қиласлар,** (тутган йўллари) **бунинг ўртасида - мўтадилдир**” (Фурқон

сураси, 67-оят).

Динимизда мақталган сахийлик айнан исроф ва бахиллик ўртасида туради. Юқоридаги оятлар бизни ҳамма ишларда – тўй, аза, еб-ичиш, кийиниш, улов, маскан ва бошқаларда, ҳолимизга қараб, ўрта йўлни тутишимизни талаб қиласди.

Пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи васаллам дангасалик, боқимандалик ва тиланчилик каби, инсоннинг шарафини йўқотадиган ишларни қоралаганлар. Жумладан шундай марҳамат қилганлар:

وَأُهَيْ طَعْيَفْ أَدَحْ أَلْأَسَيْ نَأْنَمْ رِيَخْ وَرْهَطْ قَلْعَ مُكْدَحْ أَبْطَحْ يَنْأَلْ
يَرْجُّ بَلْمَأْمَأْلَأَوَرْ (عَنْ مَرْيَرْ رُهْ يَبَأْنَعْ).

яъни: “**Сизлардан бирингиз** (тирикчилик учун) **бир боғ ўтин териб, елкасига ортиб юриши, бирордан тиланчилик қилиб, у бериб ёки бермаганидан яхшироқдир**” (Имом Бухорий ривояти).

Демак, инсон меҳнати изидан кун кўриши, тирикчилик учун ҳатто ўтин териб сотиши тиланчилик, таъмагирлик қилишидан кўра яхшироқдир.

Ҳадиси шарифларда иқтисод қилган камбағал бўлмаслиги ҳақида маълумотлар келган. Жумладан, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай деганлар:

سَابَعَ نَبَلَنَعْ يَنْطَقَ أَرَدْلَأَمْأَلَأَوَرْ طَقْ مَلَأَعْ مَأْ

яъни: “(Нафақада) **ўртача бўлган киши ҳеч ҳам камбағал бўлмайди**” (Имом Табароний ва Имом Дорақутний ривояти).

Инсоннинг касбу кор қилиши ва тадбиркорлик билан шуғулланишидан асосий мақсади фақат мол-дунё тўплаш бўлмаслиги керак, балки касбу кор қилиш орқали халқи ва динига фойда етказиш, одамларнинг оғирини енгил қилиш, ишсизларни иш билан таъминлаш бўлса, айни муддао бўлади. Бугунги кунда мана шундай фаол ва ҳалол тадбиркорларни Президентимиз бошчилигига давлатимиз ҳукумати ҳам қўллаб-қувватлаб турибди.

Аллоҳ таоло барчамизни рушду ҳидоятда событқадам қилиб, ҳамма соҳада иқтисод билан иш тутишга муваффақ айласин. Парвардигор Ватанимизни ҳам маънавий, ҳам иқтисодий жиҳатдан фаровон айласин! Омин!